

הרב יהודה שביב

הגיגי יובל (למדינה)

א. מנט כפול

להלכות חנוכה הקדים הרמב"ם כמין רקע היסטורי:

"בבית שני כשמלכו יון, גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתן... וצר להם לישראל מאד... מפניהם... עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם מידם והצילם, וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים, וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתיים שנה עד החורבן השני".

שתי נקודות מודגשות ברמב"ם: 1. התשועה המיידית.
2. חזרת המלכות לישראל והתמדתה.

באמת די היה בראשונה כדי לקבוע ימי הודייה והלל, שהרי לא חיכו עד תום מאתיים שנות מלכות כדי לקבוע את ימי חנוכה. וכבר אמר הרמב"ם בהלכה ג' שם: "התקינו חכמים שבאותו דור שיהיו שמונת הימים האלה שתחילתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל...".

אפשר שהדגשת הנקודה השנייה באה להסביר מדוע לא בטלו ימי חנוכה לאחר חורבן בית שני, כדרך שבטלו ימים טובים רבים שהוזכרו במגילת תענית (ראה ר"ה יח, ע"ב: "בטלה מגילת תענית") שנס חנוכה לא היה רק נס לשעתו ותשועה חד פעמית, אלא השפעתו התמידה שנים הרבה.

מן הבחינה הזאת הרי חמשים שנות עצמאות כבר נותנות מימד נוסף לתשועת תש"ח. לא רק הצלה של המוני בית ישראל אז, אלא התמדה ויציבות של ממלכתיות וריבונות יהודית. ואף זו סיבה להודאה ולהלל.

ב. חזרה להיסטוריה

יתרון האור מן החושך אינו רק בהעמדה של זה לעומת זה, אלא גם פונקציה של משך: ככל שזמן החושך ארוך יותר כן מורגש יותר יתרונו של האור. מן הבחינה הזאת יש להעריך את שובה של המלכות לישראל על רקע מאות השנים של העדר מלכות, ושעבוד למלכויות זרות.

בשנת תשי"ח חזר עם ישראל כישות לאומית אל במת ההיסטוריה העולמית, ולא כעם נוסף במשפחת העמים, אלא כעם מרכזי שכל העובר עליו זוכה לתהודה עולמית!¹

שיבה זאת להיסטוריה, הייתה לה משמעות דתית עמוקה. כשמדברים על השואה שעברה על עמנו מרבים להשתמש במושג קידוש השם. מבחינת הפרט הנהרג בשל יהדותו ודאי נכון הדבר, אך מבחינת כלל ישראל הלוא לא היה חילול השם גדול מזה: עם ה' כלה בחרב ואין אומר הרף. וכלל ישראל כמו השמיע את מילות משורר תהלים: "ברצח בעצמותי חרפוני צוררי באמרם אלי כל היום איה אלוקיך" (מ"ב, יא). וזו חרפה שמלווה את עם ישראל מאז צאתו לגולה במקומות שונים וברמות שונות, והיא שימשה הרבה בידי מאמיני הנצרות לתימוכין באמונתם, שכאילו ניתק הי מעם עמו חלילה.

מבחינה זאת עצמאות לה זכה עם ישראל לא זו בלבד שהפסיקה את חילול השם הנורא, אלא הדרך רצופת הנסים והתשועות בה זכה באותה עצמאות, לרבות תשועות שזכה להן משך השנים, גרמו לקידוש שם שמים בעולם כולו, "כי הוצה ה' בעמו יפאר עניים בישועה" (תהלים קמ"ט, ד).

ג. חזרה לריאליה

כדרך ששב העם להיסטוריה, כך שבה תורתו במידה רבה לריאליה. לא עוד תורה שחלק גדול ממנה הם דברים מופשטים והלכתא למשיחא, אלא כזאת שרובי הלכותיה כבר ניתנים ליישום.

ואף זאת: נופים שבה – הן במקרא והן בספרי חז"ל – חזרו להיות נופים ממשיים שניתן ממש לממש אותם. והרי זה מפתח להבנת דברים לאשורם ואף לאהבת הדברים, שנפשו של אדם נקשרת לדברים שהוא מכיר אותם ויודעם.

ד. התחדש דו־השיח

אם תקופה הגלות התאפיינה בנתק כביכול בין הי לעמו. מה שקרוי "הסתר פנים", הרי שעם קימום המדינה נתחדש במידה רבה דו־השיח. אמנם "הארת פנים" אין משמעותה בהכרח רק טובה וברכה. פעמים שיש פנים של כעס כביכול. אבל בין כך

1. בשעתו אמרה ראש הממשלה גולדה מאיר ז"ל, כי היא מייחלת ליום שבו לא תוזכר ישראל בעמוד הראשון בעיתונות העולמית. ככל שמדובר באירועי דמים וסכנות בטחוניות, הרי אף תפילותינו הולכות בכיוון זה. אולי מקומה של ישראל בתקשורת העולמית אינו רק בשל אירוע זה או אחר, שהרי אירועים דומים עוברים על אומות גדולות מישראל מבלי שיעוררו תהודה כה גדולה. מסתבר שמיקומה של ישראל בתקשורת קשור בהווייה המיוחדת כעם עולם, עם שמעולם, שחזר לא מכבר לזירת האירועים העולמית.

ובין כך מורגשת יד ה' והרי זה בחינת: "שבטך ומשענתך המה ינחמוני" (תהלים כ"ג, ד). לא רק משענתך אלא גם שבטך ("אלו היסורין" – רד"ק) המה ינחמוני, שכן מכירים בשבט שבטך הוא, שממך באו לנו.

יתר על כן, הארת פנים באה ברגע היותר קשה כשדומה וכבר נתייאשו בני האומה לגמרי, ונתקיים בהם המשל המופיע במדרש בראשית רבה ריש פרשת לך לך:

"אמר ר' יצחק: משל לאחד שהיה עובר מקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר: תאמר שבירה זו בלא מנהיג? הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו: אני הוא בעל הבירה".

עם ישראל הנווד ראה עולם עולה בלהבות, וכשדומה היה לו כי עולם זה בלא מנהיג הוא, התגלה אליו אדוני העולם.

ה. זה אלי ואנוהו

כשהושיע ה' את ישראל מיד מצרים שרו ישראל שירת גאולים ובה הבטיחו: "זה אלי ואנוהו" (שמות ט"ו, ב). ותירגם – פירש אונקלוס: "ואבני ליה מקדשי". כמו ביקשו לשמר ולמסד את ההתגלות החד פעמית, ובאמת כל גאולה גדולה גררה מהפכה או חידוש רוחני: לאחר גאולת מצרים – קבלת התורה; לאחר גאולת פורים – קבלת תורה מחודשת (ראה מסי' שבת פח, ע"א); לאחר שיבת ציון – מפעלו הגדול של עזרא, אנשי כנסת הגדולה ופריחה גדולה של תורה שבעל-פה.

ישועה לה זכינו לפני כחמשים שנה, גם אם כבר גרמה לפריחה של תלמוד לתורה בהיקפים גדולים, עדיין מצפה למהפכה רוחנית גדולה, מעין זו שנתלוותה לגאולות קודמות ואולי אף לגדולה מהן. שנת יובל יש לה משמעות של שיבה לשורשים, של נאמנות לעצמיות, של שחרור, של תיקון עוולות חברתיות וכלכליות, של חזרה אל נקודת ראשית מאירה. בחינת: חדש ימינו כקדם.